

(E)برخه: په خاوره كې عضوي مواد (ORGANIC MATTER IN SOIL)

لومړی لوست: په خاوره كې عضوي مواد

اصطلاحگاني

- Organic Matter عضوی مواد ×
- Humus گیاه لرونکی خاوره (هغه خاوره
چي نباتي او حیواني وراسته شوي مواد
ولري) چي په مکمله تڼه تجزيه شوي
وي. ×
- Decomposition تجزيه ×
- Water Holding Capacity د اوبو ساتلو
ظرفیت یا قابلیت ×

× سالمه او با کیفیته خاوره له ۵ فیصده عضوي موادو څخه تشکیل شوي ده.

× په یاد باید ولرو چې ۹۰ فیصدمتول عضوي مواد د ۲۵ سانتي مترو په اندازه د

خاوري په پورتنۍ سطحه کې شتون لري. چې بیا هم اکثره عضوي مواد په

خاوره د ۱۵ سانتي مترو په سطحه کې چیرته چې حیواني او نباتي مواد په

تجزیه باندې پیل کوي، پیدا کېږي. د موادو تجزیه (decomposition of the

material) د دې سبب کېږي ترڅو چې خاوره خپل ځانته تیاره رنگ غوره

کړي. سالمه او با کیفیته خاوره هماغه خاوره ده چې عضوي مواد په هغې کې

بڼه تیاره او ژوره وي

+ په ځگلي ساحو اووښو لرونکو سیمو کې عضوي مواد په کثرت او زیاتي اندازه سره لیدل

کېږي. هو! په یاد ولری چې لوڅي خاوري، غرنی سیمي او نهکښت شوي سمی (بیگیاه او

اوبو) نسبت ځگلي اوگیائیزو سیمو ته د کمو عضوي موادو (organic matter) لرونکي

دي.

+ د خاوره هره برخه چې "آوبه او هوا لږیدونکي" (weathered) په نظر راځي په دې

معني سره دي چې دا خاوره د یو مقدار د عضوي موادو لرونکي دي.

× عضوي مواد له حیواني او نباتي موادو څخه ترکیب شوي دي
چي د تجزي په پروسه کي قرار لري.

+ تجزیه او یو له بل څخه پاش کیدل (Decomposing) په
ساده اجزاو یا لومړنیو عناصرو باندې د مادې له جدا کیدو نه
عبارت دی.

+ هو، عضوي مواد د بي شمیره دندو لرونکي دي:

× د خاوري جهر بنیت ته مقاومت بخښي او هغه با ثباته کوي.

× د اوبو څخه د استفادې ساتنې او قابلیت ته زیاتوالی ورکوي.

× د خاوري هوا وهنه (aeration) او نم ویستنه زیاتوي.

× د کاتیو (مثبت ایون) د تبادلې قابلیت او ظرفیت اضافه کوي.

× د ورستیو په تعقیب عضوي مواد خاوري ته برابروي (البته په هغه صورت کي چي
نسبته نسبت C:N ولري)

× د خاوري pH7 متعادل ساتي.

× په خاوري شتون لرونکي عضوي مواد د مایکرو اورگانیزمونو (ذره بیني واره
موجودات) لپاره غوره غذایی منبع یا سرچینه ده.

× هغه عضوي مواد په بشپړه توګه تجزيه کيدلی شي
دهيومس (Humus) په نامه يادېږي.

× ټولي خاوري په توپيري توګه د تجزيه کيدونکو موادو
لرونکي وي.

× هيومس، يا د تجزيه کونکي مادې بقاياوي د خاوري د سلامتۍ
او د نبات د رشد او نمو لپاره ثابت، حياتي او پايدار مواد دي.

× هيومس (Humus) رطوبت جذبوي او اوبو د زيرمي په
توګه د نباتاتو د رينو لپاره د اوبو د کموالی په وخت کي او
وچ موسم خپله دنده تر سره کوي.

+ د خاوري د لمديدو او وچيدو په مرحلو کي هيومس د انقباض
او انبساط په عمل سره د نباتاتو د رينو لپاره د هوا د جريان
زمينه مساعده کوي.

× هیومس د نباتاتو لپاره خو نوعه اسیدی او حیاتی مواد) په ډیری کمی اندازې سره) برابر وي چې البته دا مواد د نایتروجن او فاسفورس لرونکي نه وي.

× له یاده باید ونه باسو چې صحرايي ټکي په ډیری کمی اندازې سره د هیومس لرونکي وي.

× صحرايي ټکي او جغلي خاوري د کم مقدار عضوي مادي لرونکي دي او یا هم هېڅ عضوي مواد نه لري او دا خاوري د نبات حیات یا ژوند نه حمایت کوي.

× هغه خاوري چې کامله توگه د ورسټیدو مرحلې ته رسیدلي وي د تورب په peat نامه سره یادېږي چې داسې خاوري حاصل ورکونکي نه (infertile) وي.

× د خاوري هټولو غلگانو تجزیه کونکي عوامل، د خاوري چینجي (earthworms) د مړه او عضوي موادو عمده تجزیه کونکي دي چې د تجزیه کونکو په حالت کي وي، چې خپل غذايي مواد له بکتریاوو او فگسونو څخه چې په دي نباتاتو باندي نمو کوي .

× 1. د خاوري چینجي عضوي موادو په تړاو کي او په دي ترتیب سره اساسي برخه د غذايي موادو په دوران (recycling) کي اخلي.

× د خاوري چینجي (Earthworms) چې په اکثره معتدلو خاورو او حاره (tropical) خاورو کي پیدا کيږي.

+ د خاوري چینجي په ۲۳ فامیلیو باندي ویشل شوي دي چې له ۷۰۰ نه زیات جنسونه او له ۷۰۰۰ نه زیاتي نوعي (species) لري.

+ د خاوري چینجي له یوه انچ نه نیولي تر دوه یارد (yards) پوري اوږدوالی لري چې په فصلي شکل په خاوره کي پیدا کيږي.

× د شمیر او فعالیتونو له نظره، د خاوري چینجي د څارویو په نړۍ کي نسبت غیر فقاریه حیواناتو (invertebrates) او مفصل لرونکو (arthropods) ته شتون لري.

د خاوري چينجي د خاوري جوړښت، اوبو جريان، غذايي موادو تحريك او د نبات رشد او نمو په ډير مچتکه او ډراماتيکه توگه تغير ورکوي.
گلر چي د خاوري چينجي د خاوري د سلامتیتولو سیستمونو ته لازم او ضروري نه دي ولي د هغوي شتوالی معمولاً د خاوري د سلامتې دسیستمپسودونکي وي.

1. عضوي مواد په څه ډول د نباتاتو پواسطه جذب او تر استفادې لاندې نيول کيږي.

- × بي شميره لاري شتون لري ترڅو چي نباتات وکولي شي په خاوره کي له شتون لرونکو عضوي موادو څخه استفاده وکړي.
- + ټگانو خاورو ته د عضوي موادو اضافه کول ددي سبب کيږي ترڅو چي په هغې خاورو کي د اوبو ساتلو ظرفيت ته زياتوالی ورکړي.
- × د اوبو د ساتنې ظرفيت د (Water holding capacity) اضافي اوبو په برابرولو سره د نباتاتو په نمو او رين وويستلو کي مرسته کوي.
- × په طبيعي ټکه ټگانې خاورې (Sandy soil) زياتي اوبه ساتلي نه شي، نو په دي بنا د هري په اضافه کول سره په خاوره کي د اوبو د ساتنې ظرفيت لپارگهټور کيدلی شي.
- + عضوي مواد د مهمو غذايي موادو په شمول د نايټروجن او نورو مهمو عناصرو لرونکي دي چي د نباتاتو د لازمي نمو او رشد لپاره ضروري وي.
- × نايټروجن، فاسفورس او پوتاشيم هماغه عناصر دي چي د نبات لپاره ډير مهم دي او په هره اندازه چي د عضوي موادو (organic matter) مقدار په خاوره کي زيات وي په هماغې اندازې سره په هغې د پورته عناصرو زياته اندازه شتون لري.
- + عضوي مواد د خاورې په انحلال او تجزيه کي مرسته کوي، د خاورې له تراکم او کمپکشن (compaction) څخه مخنيوي کوي.

مرور / خلاصه

1. عضوي مواد (organic matter) د خاوري په کومه برخه کې پيدا کيږي؟
2. د مهربازۍ له مخې د عضوي موادو کوم چي په خاوره کې پيدا کيږي، بيگي يا مثالونه روښانه کړئ.
3. د خاوري چينجي په څه ډول سره د عضوي موادو په تجزيه کې مرسته کوي؟
4. عضوي مواد په څه ډول سره د نباتاتو په نمو او رشد کې گټور واقع کيدلی شي؟